

EUROOPA KOMISJON

Brüssel, 23.3.2012
COM(2012) 122 final

KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE,
mis käsitleb toiduohutuse, loomade tervise ja heaolu ning taimetervise valdkonna
ametlike kontrollisüsteemide üldist rakendamist liikmesriikides

SISUKORD

1. Taust.....	1
2. ELi toiduahel	2
3. ELi toiduohutuse kontrolli ülevaade	2
3.1. Liikmesriikide iga-aastased aruanded	2
3.2. Komisjoni liikmesriikides tehtud kontrollitoimingute tulemused.....	2
3.3. Liikmesriikide kontrollitoiminguid käsitleva teabe muud allikad	2
3.4. Komisjoni järeelmeetmed ja jõustamise kontroll.....	2
4. Kokkuvõte	2

1. Taust

Määruse (EÜ) nr 882/2004¹ artikli 44 lõikega 1 on ette nähtud, et liikmesriigid peavad esitama komisjonile igal aastal aruande nimetatud määruse artikli 41 alusel koostatud mitmeaastaste riiklike kontrollikavade rakendamise kohta. Aruanded sisaldavad järgmist:

- (a) mitmeaastastes riiklikes kontrollikavades tehtud muudatuste kirjeldus (et lisaks muudele teguritele võtta arvesse muudatusi õigusnormides, uusi haigusi või riskitegureid, teadussaavutusi, eelneva kontrollimise tulemusi ja olulisi organisatsioonilisi muudatusi);
- (b) eelmisel aastal vastavalt riiklikule kontrollikavale tehtud kontrollimiste ja auditite tulemused;
- (c) kontrollimise käigus avastatud rikkumiste arv ja laad;
- (d) meetmed mitmeaastaste riiklike kontrollikavade tõhusa rakendamise tagamiseks, sealhulgas jõustamistegevus ja selle tulemused.

Määruse artikli 44 lõigetega 4 ja 6 on ette nähtud, et komisjon koostab ja esitab Euroopa Parlamendile ja nõukogule iga-aastase aruande kontrollisüsteemide üldise rakendamise kohta liikmesriikides, võttes arvesse:

- (a) liikmesriikide ametiasutuste esitatud iga-aastaseid aruandeid;
- (b) liikmesriikides tehtud ELi auditeid² ja kontrollkäike;
- (c) ning muu asjakohase teabe.

Komisjon esitas esimese aruande Euroopa Parlamendile ja nõukogule augustis 2010³. Aruande peamine eesmärk oli anda esimene ülevaade ametlike kontrollitoiminguid käsitlevatest andmetest ja teabest, mille liikmesriigid olid oma esimeses iga-aastases aruandes esitanud. Lisaks sisaldas aruanne kokkuvõtet ELi auditite ja kontrollkäikude tulemustest. Liikmesriigid pidasid aruande üle nõu toiduahela ja loomatervishoiu alalises komitees 2010. aasta septembris. Euroopa Parlamendi keskkonna- ning põllumajanduse ja maaelu komisjonid arutasid aruannet oktoobris 2010.

¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta määrus (EÜ) nr 882/2004 ametlike kontrollide kohta, mida tehakse sööda- ja toidualaste õigusnormide ning loomatervishoidu ja loomade heaolu käsitlevate eeskirjade täitmise kontrollimise tagamiseks (ELT L 165, 30.4.2004, lk 1)

² Alates 2010. aastast on termin „inspekteerimine” asendatud „auditeerimisega”, mis väljendab selgemini Toidu- ja Veterinaarameti (FVO) laienenud tegevust. Käesolevas aruandes kasutatakse viitamise lihtsustamiseks üldiselt terminit „auditeerimine”.

³ KOM(2010) 441 lõplik, 25.8.2010.

Komisjon on algatanud liikmesriikidega arutelu esimeses aruandes tõstatatud küsimuste üle, eelkõige selle üle, kuidas muuta ametlikke kontrollitoiminguid käsitlevate andmete kogumine ja töötlemine otstarbekamaks ja ühtsemaks.

Teises aruandes kasutatakse esimesest mõnevõrra erinevat lähenemisviisi. Eesmärk on esitada ülevaade ELi toiduohutuse kontrollimisest, kuid siin ei piirduta viimase aastaga, mille kohta kõikide liikmesriikide aastaaruanded on kättesaadavad. Selle asemel tuginetakse kõige värskemale teabele kõigist kolmest peamisest kontrollimisi käsitlevast teabeallikast, et kajastada võimalikult täpselt ELi kontrollisüsteemi toimimise hetkeseisu.

Käesoleva aruande peamised allikad on: a) liikmesriikide 2008. ja 2009. aasta aruanded, b) komisjoni kontrollitoimingute tulemused aastatel 2008–2010 ja c) muu kontrollimisega seotud asjakohane teave, sh

- liikmesriikide hiljutised aruanded kontrollitoimingute kohta teatavates sektorites;
- ELi kiirhoiatussüsteemide (toidu- ja söödaalane kiirhoiatussüsteem (RASFF), loomahaigustest teatamise süsteem (ADNS) ja taimetervise hoiatussüsteem (EYROPHYT)) tulemused;
- toiduahela ja loomatervishoiu alalises komitees ja alalises taimetervise komitees kontrollitoimingute üle peetud arutelud ja asjakohased otsused;
- liikmesriikide kontrollisüsteemide puudustest tulenevate rikkumisjuhtumite ülevaade.

2. ELi toiduahel

Selleks et aru saada, kuidas ELi ametlik kontrollisüsteem kogu toiduahela ulatuses (k.a taimetervise ning loomade tervise ja heaolu kontrollimine) toimib, tuleks esmalt luua pilt ELi toiduahela mahust ja keerukusest. Eurostati uusimate andmete kohaselt on ELi toiduahela toodangu koguväärtus ligikaudu 750 miljardit eurot. Alates esmatootmisest kuni jaemüügi ja toitlustusettevõtteni pakub sektor tööd rohkem kui 48 miljonile inimesele. ELi toiduahelas töötab toidu tootmisest kuni jaemüügi ja toitlustusettevõtteni ligikaudu 14 miljonit põllumajandustoodete esmatootjat ja 3 miljonit toidukäitlejat. Need üldarvud annavad ülevaate toiduainetööstuse mahtudest. See on tohutu valdkond, mis on ühtaegu äärmiselt mitmekülgne ja keerukas.

Näiteks esmatootmises varieerub põllumajandusettevõtete suurus 90 hektarist Tšehhi Vabariigis ligikaudu 50 hektarini Ühendkuningriigis, Prantsusmaal ja Saksamaal, samas kui Poolas, Bulgaarias ja Rumeenias on see väiksem kui 8 hektarit.

Lisaks tegeletakse Euroopa Liidu eri paigus eri tüüpi põllumajandustegevusega, see on suuresti seletatav agrokliimatiliste tingimustega, kuid oma osa on selles ka pikaajalistel põllumajandustraditsioonidel.

ELis on ligikaudu 300 000 toiduaineid tootvat ettevõtet. Paljude toodete (nt vein, oliiviõli, munad ja juust) puhul toimub töötlemine pigem põllumajandus- kui tootmisettevõttes. Üksnes tootmisektorile keskendudes ei ole võimalik saada tõest pilti

ELi toiduahela kogu suurusest ja keerukusest. Eelkõige tootmisektoris moodustab väikese arvu globaalselt tegutsevate ettevõtete toodang ülisuure osa tootmismahust. Näiteks piimandussektoris toodab 1 % ettevõtteid 60 % ELi kogutoodangust. Väljaspool esmatootmist on enim toidukäitlejaid toiduahela lõpus – jaemüügi- ja toitlustussektoris. ELis on rohkem kui miljon toiduainete jaemüüjat, paljud neist on väikesed pereettevõtted, kuid kogumüüki arvestades valitseb sektorit väike arv suuri selvehallide kette. Restorane ja toitlustusettevõtteid on ligikaudu 1,4 miljonit.

3. ELi toiduohutuse kontrolli ülevaade

3.1. Liikmesriikide iga-aastased aruanded

EL on välja töötanud ulatuslikud ja üksikasjalikud õigusnormid, mille eesmärk on tagada, et tarbijatele suure ja keeruka toiduainete tootmise süsteemi kaudu tarnitud toit on ohutu ja tervislik. ELi sööda- ja toidualaste õigusnormide üldpõhimõtted on sätestatud määruses (EÜ) nr 178/2002⁴. Selle määruse kohaselt lasub esmane vastutus toidu ohutuse eest kogu toiduahela ulatuses – alates esmatootmisest kuni lõpptarbijale müügini – toidukäitlejatel. Liikmesriigid peavad jälgima ja kontrollima, et toidukäitlejad täidavad ELi sööda- ja toidualastes (sh loomade tervist ja heaolu ning taimetervist käsitlevates) õigusnormides sisalduvaid nõudmisi. Nad peavad sel eesmärgil kasutama kontrollisüsteemi.

Määruses (EÜ) nr 882/2004 on sätestatud juhised sellise kontrollimise organiseerimiseks ja läbiviimiseks. Seal on ette nähtud üldised eeskirjad ametlike kontrollitoimingute tegemiseks, millega kontrollida vastavust ELi toiduahela ohutust käsitlevatele normidele. Määrusega on kehtestatud nõuded liikmesriikidele, kui nad kontrollivad:

- toidukäitlejate vastavust valdkondlikele õigusnormidele või
- seda, kas ELi turule viidavad kaubad (nii ELis toodetud kui ka kolmandatest riikidest eksporditud) vastavad valdkondlike õigusaktidega kehtestatud standarditele ja nõuetele.

Peale selle täidavad liikmesriikide ametiasutused määruse (EÜ) nr 882/2004 alusel ka muid ametlikke ülesandeid, näiteks toiminguid loomahaiguste tekitajate vastu võitlemiseks või nende likvideerimiseks (nt loomade testimine teatavate haiguste suhtes mõne programmi raames, epidemioloogiline uuring pärast haiguspuhangut, loomahaiguste vastane vaktsineerimine või patogeenidega nakatunud loomade tapmine).

Määruses (EÜ) nr 882/2004 on lisaks sätestatud üksikasjalikud eeskirjad komisjoni talituste poolt liikmesriikides tehtavate kontrollimiste kohta, millega kontrollitakse seda, kuidas liikmesriigid täidavad valdkondlike õigusaktidega ja määrusega (EÜ) nr 882/2004 ettenähtud kohustusi. Liikmesriigid peavad määruse nõuete täitmiseks koostama mitmeaastased kontrollikavad ning neid rakendama. Tavaliselt hõlmavad need kavad kolme- kuni viieaastast ajavahemikku ning neid rakendati esmakordselt alates

⁴ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 178/2002, 28. jaanuar 2002, millega sätestatakse toidualaste õigusnormide üldised põhimõtted ja nõuded, asutatakse Euroopa Toiduohutusamet ja kehtestatakse toidu ohutusega seotud menetlused.

2007. aasta algusest. Liikmesriigid peavad komisjonile esitama iga-aastase aruande oma mitmeaastaste kontrollikavade rakendamise kohta. Komisjon on saanud aruanded aastate 2007, 2008 ja 2009 kohta.

Komisjon avaldas kokkuvõtte liikmesriikide aruannete esimese analüüsi tulemustest oma eelmise aasta ülevaatearuandes (KOM(2010) 441). Aruandes oli keeruline teha järeldusi ELi kui terviku kohta, kuna liikmesriikide aruanded erinesid nii ülesehituselt kui ka sisult ning puudusid kontrollimist käsitlevad ühtlustatud andmed. Sama iseloomustab ka 2008. ja 2009. aasta aruandeid ning osaliselt peegeldab see märkimisväärseid erinevusi liikmesriikide vahel põllumajanduse struktuuri, halduskultuuri ning suuruse osas. Aruannete võrreldavus on siiski märgatavalt paranenud, eeskätt seetõttu, et a) liikmesriikidel on rohkem kogemusi nende koostamises ning b) komisjon on jätkanud pidevat ja aktiivset dialoogi liikmesriikidega aruannete sisu ning eelkõige nende võrreldavuse parandamise nimel. Nüüdseks on enamik liikmesriike esitanud andmeid kolme järjestikuse aasta kohta ning seega võib välja tuua mõned huvitavamad aja jooksul selgunud suundumused ja arengud. Järgnevalt on esitatud nende kokkuvõtte.

Andmete kogumine ja analüüs

Üks enamike aruannete ühisjoon on kasvav püüe parandada andmete kogumist tehtud kontrollitoimingute arvu ja tüübi ning nende tulemuste kohta. Tõhususe ja tulemuslikkuse poole püüeldes on head ajakohased andmed äärmiselt olulised, et hinnata senist tegevust ja määrata kindlaks tulevaste kontrollitoimingute prioriteedid. Kuigi aastaaruannetes osutatakse mitmele sellesuunalisele uuele või käivitatud algatusele, tundub siiski, et kontrolliasustuste vaheline oskusteabe ja kogemuste jagamine on vähene nii liikmesriikide sees kui ka nende vahel. Komisjon teatas eelmise aasta aruandes oma kavatsusest uurida koostöös liikmesriikidega, kuidas saaks elektroonilist andmeedastust ja analüüsi kasutada lihtsustamiseks ja ühtlustamiseks ELi tasandil. See töö on nüüd alanud ning sellest võib liikmesriikidel olla abi oma teabehaldussüsteemide väljatöötamisel.

Tulemuste üldhinnang

Komisjoni suunistes aruannete ülesehituse ja sisu kohta on ette nähtud, et kõik riiklikud ametiasutused esitavad igal aastal üldhinnangu oma kontrollisüsteemi toimimise kohta. Esitatud hinnangud on erineva kvaliteediga. Enamikes aruannetes piirduakse vaid üldise väitega, et kontrollimine toimus kavakohaselt, et toiduohutuse, loomade tervise ja heaolu ning taimetervise üldstandardid on rahuldavad, ning juhul kui on avastatud nõuete rikkumisi, väidetakse tavaliselt, et need olid tühiised. Mõnes aruandes on siiski esitatud ülevaatlikum ja põhjendatum tulemusnäitajatele tuginev hinnang. Mõnel juhul piirduakse näitajate puhul teostatud kontrollitoimingute arvu ja tüübiga ning hinnatakse nende vastavust algele kavale. Teistes (Prantsusmaa, Soome, Rootsi ja Slovaki Vabariik) on näitajatega mindud kaugemale ning tulemusi hinnatakse konkreetsete loomahaiguste või toiduga levivate haiguste esinemise suhtes. Prantsusmaal püütakse lisaks hinnata teatavates valdkondades tehtavate kontrollitoimingute kulukust.

Edusammud mitmeaastaste riiklike kontrollikavade rakendamisel

Nõue, mille kohaselt liikmesriigid peavad kasutusele võtma integreeritud mitmeaastased riiklikud kontrollikavad, mis hõlmavad kõiki kontrollitoiminguid talust toidulauani kogu toiduahela ulatuses, kujunes tõsiseks väljakutseks. Enamikes riikides on riiklikud kontrollisüsteemid äärmiselt keerukad ning kontrollitegevuse eri aspekte (toit ja sööt, loomade tervis, loomade heaolu, taimetervis) käsitlevad mitmed eri organisatsioonid. Enamikes liikmesriikides on need eri organisatsioonid teinud seni väga vähe koostööd integreeritud kontrollikavade koostamisel. Lisaks sellele on paljudes liikmesriikides vastutus kontrollimise eest jagatud piirkondlike ja kohalike ametiasutuste vahel. Selleks et tagada piirkondlike ja kohalike ametiasutuste toimingute täielik integreerimine riiklikesse kavadesse nõuetekohasel ja seostatud viisil, pidid riiklikud ametiasutused tõhustama konsultatsiooni- ja teabevahetusmehhanisme. Kavade rakendamist käsitlevatest aastaaruannetest nähtub, et kõikide riikliku, piirkondliku ja kohaliku tasandi osalejate kontrollikavade integreerimiseks vajalike struktuuride ja menetluste koostamisel on saavutatud märgatavat edu. Nüüd on ametiasutuste peamine ülesanne töötada välja info- ja sidesüsteemid, mille kaudu saab edastada täpset teavet toimunud kontrollimiste ja nende tulemuste kohta, et mitmeaastaste riiklike kontrollikavade kohaselt toimunud tegevust oleks aja jooksul võimalik nõuetekohaselt hinnata ning eesmärgi vastavalt riskipõhiste prioriteetidele kohandada.

Toidukäitlejate registreerimine

Toidu tõhus jälgitavus algallikast kuni lõppsihtkohani on ELi toiduohutuse kontrollisüsteemi keskne põhimõte. Süsteemi nurgakivideks on kõigi toidukäitlejate registreerimine, tõhus loomade identifitseerimise süsteem ning toidu ja sööda jälgitavus. Toidukäitlejate registreerimise vallas on toimunud oluline edasimineku. Väikeste söödakäitlemisettevõtete registreerimisel esineb siiski veel puudusi. Loomade jälgitavuse valdkonnas on ilmseid puudujääke veiste ja sigade ning eriti lammaste, kitsede ja hobuste identifitseerimise osas.

Riskihinnang ja prioriteetide seadmine

Määrusega (EÜ) nr 882/2004 on ette nähtud, et riiklikel ametiasutustel on selge riskihindamise ja kontrollitegevuse prioriteedisüsteem. Kuna surve ressursidele järgnevatel aastatel üha kasvab, tuleks mitmeaastaste riiklike kontrollikavade ja nendega seotud aastaaruannete sellele aspektile pöörata suuremat tähelepanu. Mõni liikmesriik on esitanud oma aruandes hea ülevaate toidukäitlejate riskikategooriate süsteemist ning sellest, kuidas kontrollimist vastavalt riskikategooriale korraldatakse. Eriti suuri edusamme on selles vallas teinud Madalmaad, Soome ja Sloveenia. Paljude liikmesriikide ametiasutused on seisukohal, et toidu- ja söödakäitlejate riskikategooriate parem määratlemine on oluline valdkond, mis vajab parandamist. Tervise- ja tarbijaküsimuste peadirektoraadi Toidu- ja Veterinaaramet (FVO) on viimastel aastatel oma auditite kaudu üha rohkem rõhutanud seda, et liikmesriikide ülesanne on tagada, et kõikides sektorites toimub korrapärane riskipõhine ametlik kontrollitegevus ning et see viiakse läbi asjakohase sagedusega.

Kontrollitegevuse tõhusus ja ulatus

Aruannetest selgub, et kontrollitegevuse tõhusus on suur kogu ELis. Kontrollimise sagedus erineb seevastu suuresti sõltuvalt sektori iseloomust. Nii näiteks korraldatakse

sektorites, mille riski hinnatakse kõrgeks (nt piima- ja lihatootmine), kontrollimist palju sagedamini.

Sööda ja loomsete kõrvalsaaduste sektorit kontrollitakse võrreldes toiduga palju harvem. ELi seadustesse viimase kümne aasta jooksul tehtud sööta ja loomseid kõrvalsaadusi käsitlevad suured muudatused, eriti kõigi sööda- ja loomsete kõrvalsaaduste käitlejate registreerimise nõue on kaasa toonud suure töökoormuse käitlejate ja kontrolliasutuste jaoks. Enamikes aruannetes tunnistatakse, et nendes sektorites tuleb parandada ja tõhustada riskide prioriseerimisel põhinevat kontrollimist.

Loomatervishoiu valdkonnas keskendutakse kontrollimisel põhiliselt sellele, kas loomade identifitseerimine ja loomahaiguste (nt brutselloosi, tuberkuloosi, sigade klassikalise katku ja veiste spongioosse entsefalopaatia) suhtes testimine toimub nõuetele vastavalt. Lisaks sellele peab liikmesriikidel olema toimetulekukava suurte toidu- ja söödaohutuse ning loomatervishoiukriiside puhuks.

Riiklike, piirkondlike ja kohalike ametiasutuste vaheline koordineerimine

Paljudes liikmesriikides lasub vastutus ametlike kontrollitoimingute läbiviimise eest peamiselt piirkondlikel ja kohalikel ametiasutustel. Eelkõige on see nähtav liikmesriikides, kus pädevused on detsentraliseeritud, nagu Saksamaal, Hispaanias, Kreekas, Ühendkuningriigis, Rootsis ja Soomes, kus piirkondlikel ja kohalikel ametiasutustel on suur autonoomia. Nende liikmesriikide ülesanne on tagada piisavalt usaldusväärne aruandlussüsteem, mille kaudu piirkondlikud ja kohalikud ametiasutused saavad edastada nõuetekohase ja järjekindla ülevaate oma kontrollitegevuse kohta riiklikele ametiasutustele ja nende kaudu omakorda ELi tasandi asutustele.

Sellega on seotud ka eri ametiasutuste kattuvate vastutusosalade ja kontrollitoimingute küsimus. Paljudes liikmesriikides on see juba pikaajaline probleem. Näiteks Kreekas, Portugalis ja Rumeenias peavad ka riigi auditiasutused ise kattuvaid vastutusalasid ja toiminguid oluliseks probleemiks. Need liikmesriigid kuuluvad ka nende hulka, kes rõhutavad ressursside vähesust ühe põhjusena, miks kontrollitoimingute arvu osas seatud eesmärki ei suudeta täita. Kokkuvõttes paistavad kõige paremini toime tulevat need liikmesriigid, kus on selgelt kindlaks määratud vastutusosalad ja juhtimisstruktuurid, mis on vastutusvõimelised igal tasandil.

Riiklikud auditisüsteemid

Määruse (EÜ) nr 882/2004 kohaselt peavad liikmesriigid tegema siseauditeid või laskma teha välisauditeid, et tagada oma kontrollisüsteemide vastavus määruse eesmärkidele. Määruses on täpsustatud, et kõnealuste auditite suhtes kohaldatakse sõltumatut kontrolli ning auditid tuleb teostada läbipaistvalt.

Auditisüsteem toimib peaaegu kõigis liikmesriikides, kuid enamikel juhtudel hõlmab see vaid teatavaid kontrollivaldkondi kogu süsteemis. Auditite tulemused esitatakse aastaaruannetes, kuid sageli tehakse seda üksnes kokkuvõtvalt. Siseauditi käigus tuvastatud puudusi ega võetud parandusmeetmeid aruannetes tavaliselt üksikasjalikult ei käsitleta. Samas on siiski mitmeid märkimisväärseid erandeid. Näiteks Soome ja Tšehhi Vabariik on aruannetes avaldanud oma auditite tulemused ja tuvastatud nõrgad kohad.

Aastaaruannetes on vähe teavet olemasolevate sätete kohta, millega jõustatakse auditiaruannete sõltumatu kontrolli nõue.

Liikmesriikide oma auditisüsteemide usaldusväärsus vajalike muudatuste tegemisel kontrollitoimingutesse on riskikriteerium, mida võetakse üha enam arvesse FVO tulevaste auditite kavandamisel.

Ressursid

Riiklike ametiasutuste esitatud andmete kohaselt on üle 100 000 inimese kas otseselt või kaudselt seotud riiklikul, piirkondlikul või kohalikul tasandil kontrollitoimingute läbiviimisega toidu- ja söödaohutuse, loomade tervise ja heaolu ning taimetervise valdkonnas. Tegemist on märkimisväärse ressursiga, kuid võrreldes kontrolli eesmärki ja tegelikku tulemust osutavad mõned riiklikud ametiasutused personali vähesusele kui ühele peamisele põhjusele, miks kontrollieesmärki ei suudeta saavutada. Mõni liikmesriik (nt Madalmaad) on selgesõnaliselt öelnud, et nende kontrollisüsteeme ja -toiminguid on kohandatud, et võtta arvesse viimastel aastatel toimunud koondamisi. Sellise kohandamise puhul on olulisteks elementideks riskianalüüs ja kontrollitegevuse prioriteetide seadmine.

Koolitus

Liikmesriikide aruannetes esitatakse täpne ülevaade kontrollitöötajatele ja toidukäitlejatele igal aastal korraldatavate koolitusprogrammide kohta. Koolitustegevus on märkimisväärne ning keskendub kolmele põhiprioriteedile. Esiteks nõutakse 2006. aastal jõustunud hügieenipaketi määrustes suuremat tähelepanu headele hügieenitavadele ja HACCP⁵ põhimõtete kohaldamist kõigi toidukäitlejate poolt. Viimastel aastatel on tehtud head tööd selle nimel, et tutvustada uute määruste nõudeid kõigi tasandite toidukäitlejatele ja kontrollitöötajatele. Teiseks tähendab teaduse ja tehnika areng, eriti toidu- ja söödatootmise suhteliselt uutes valdkondades (nt uuendtoidud, geneetiliselt muundatud organismid, toiduga kokkupuutuvad materjalid, toidu-ja söödalisandid) seda, et personali oskusi ja teadmisi tuleb pidevalt ajakohastada. Kolmandaks eeldab suurem tähelepanu loomasööda ja loomsete kõrvalsaaduste kontrollimisele suuremaid jõupingutusi selleks, et selgitada ettevõtjatele ja kontrollitöötajatele ELi õigusaktide uusi nõudeid nendes sektorites.

Riikliku tasandi koolitust toetab ja täiendab komisjoni korraldatud koolitus programmi „Parem koolitus ohutuma toidu nimel” raames, mis käivitati 2006. aastal ja mis on ette nähtud määruse (EÜ) nr 882/2004 artikliga 51. Programm hõlmab ulatuslikku teemaderingi ning selle eesmärk on tõhustada ametlikku kontrolli ja tagada, et kõigi tasandite käitlejad järgivad ELi õigusakte, millega kaitstakse inimeste, loomade ja taimede tervist ning loomade heaolu. See toetab omakorda ohutuma toidu ja sööda tootmist, parandab loomade ja taimede tervisestandardeid ning tõstab tarbijakaitse ja loomakaitse kvaliteeti.

Komisjoni kontrollitoimingute tulemused, eriti üldiste hügieeninõuete vallas (vt aruande punkt 3.2) kinnitavad, et teatavates valdkondades on vaja täiendavat koolitust.

⁵ Ohuanalüüsi ja kriitiliste kontrollipunktide süsteem (Hazard Analysis and Critical Control Points).

Laborid

Kõik liikmesriigid määravad laboratooriumid, mis teostavad ametliku kontrollimise käigus võetud proovide analüüsi. Need laborid peavad tegutsema ning neid tuleb hinnata ja akrediteerida vastavalt kindlaksmääratud ELi ja rahvusvahelistele standarditele, et tagada ühtsed kõrged standardid. ELis on olemas suur ametlike laborite võrgustik. Paljud neist tegutsevad riiklikul tasandil, kuid eriti neis liikmesriikides, kus piirkondlikud ja kohalikud ametiasutused on autonoomsed, võivad nad määrata ka oma ametlikud laborid. Selle tulemusena võib tekkida olukord, kus ametlikke laboreid on väga palju. Akrediteerimise protsess on keeruline ja sageli suhteliselt kallis, eriti väiksemate piirkondlike ja kohalike laborite jaoks. Seetõttu annavad mõned liikmesriigid jätkuvalt teada viivitustest nende ametlike laborite täielikul akrediteerimisel, mis teevad ametliku kontrolliga seotud uuringuid. Komisjon alustas 2010. aastal liikmesriikidega arutelu akrediteerimishõuete üle.

FVO auditid kinnitavad, et laborite vastavus ELi õigusnormidele on valdkonniti erinev. Näiteks kala ja kalatoodete osas on ametliku kontrolliga seotud analüüse tegevad laborid üldiselt hästi varustatud ja suutelised nõutud analüüse tegema, enamik neist on ka akrediteeritud. Olukord on aga erinev näiteks riiklike salmonelloosi tõrje programmide raames tegutsevate laborite puhul. Peale selle märgitakse FVO auditites, et mõnes liikmesriigis esineb laborites puudusi pestitsiidide kontrollimisel.

Ametliku kontrolli ja seire tulemused

a) Peamised valdkonnad, kus esineb rikkumisi

Toiduainetööstusega seoses juhivad liikmesriigid oma aruannetes korduvalt tähelepanu kahele valdkonnale, kus esineb rikkumisi: hügieeni kontrollimine ettevõtetes ja märgistamine. Hügieenipaketti kuuluvate määruste nõuded jõustusid 2006. aastast. 2007. aasta kontrollitoiminguid käsitlevates liikmesriikide aruannetes märgiti nende määruste kohaldamisega seoses arvukalt puudusi, mille põhjuseks võis olla asjaolu, et määrused olid jõustunud vaid aasta varem. 2008. ja 2009. aastal toimus selles valdkonnas pidev edasimineku, kuid enamikes aruannetes osutatakse sellele, et jaemüügi ja tootlustusega tegelevatel väikeettevõtetel on selles vallas jätkuvalt probleeme. Peamised puudused on järgmised: vananenud ruumid ja varustus, ettevõtete oma kontrollisüsteemid on kehvad või puuduvad üldse, HACCP põhimõtete halb kohaldamine ning ebapiisav dokumendihaldus. Mõned ametiasutused juhivad tähelepanu jaemüügi- ja tootlustussektori suurele personalivoolavusele (eriti hooajatöötajate osas), mistõttu on keeruline töötajaid heade hügieenitavade vallas välja koolitada. Märgistamise alal paistab põhiprobleem olevat seadusandluse eri valdkondadest (nt lisaained, toitumisalane teave, päritolu jne) pärinevate nõuete kokkusobitamise keerukus.

Söödavaldkonnas on peamised puudused järgmised: viivitused käitlejate registreerimisel, HACCP põhimõtete ebapiisav kohaldamine, hügieen söodatootmisettevõtetes ja söödalisandeid käsitlevate eeskirjade rikkumine.

Loomatervishoiu valdkonnas märgitakse suurimaid probleeme seoses loomade identifitseerimise ja transpordi kontrollimisega.

Seoses loomade heaoluga põllumajandusettevõtetes märgiti, et paljude tuvastatud puuduste põhjuseks on põllumajandustootjate, eriti väiketootjate teadmiste vähesus.

Mõni liikmesriik märkis, et pärast põllumajandustootjate teavitamist ja koolitamist on rikkumiste arv põllumajandusettevõtetes vähenenud.

Ametliku kontrolli ja seire tulemused

b) Üldised suundumused toiduga levivate haiguste puhul

Toiduga levivate haiguste kaks peamist põhjust ELis on *Salmonella* ja kampülobakter. Euroopa Toiduohutusamet (EFSA) kinnitab liikmesriikide zoonooside aruandeid käsitlevas analüüsis, et salmonelloosi juhtumite arv inimestel on Euroopa Liidus vähenemas. 2009. aastal teatati 108 614 kinnitust leidnud inimeste nakatumise juhust (andmed avaldati 2011) ning eelkõige on märkimisväärselt vähenenud inimeste nakatumine *S. Enteritidis*'ega. EFSA raportis tuuakse selle põhjusena esile *Salmonella* tõrjeprogrammide rakendamine liikmesriikides.

Kontrollitoiminguid käsitlevatest liikmesriikide aruannetest nähtub, et nende kahe mikrobioloogilise ohuga seotud proovide võtmine ja nende proovide analüüs moodustavad väga suure osa toiduainetootmisega seotud proovivõttudest ja uuringutest liikmesriikides.

Riiklikud täitemeetmed

Määruse (EÜ) nr 882/2004 kohaselt peavad pädevad ametiasutused tagama, et rikkumise tuvastamise korral võtab ettevõtja parandusmeetmed. Peale selle on seal ette nähtud, et liikmesriigid kehtestavad selgesõnalised eeskirjad sanktsioonide kohta, mida ELi õigusnormide rikkumise korral rakendatakse. Need sanktsioonid peavad olema tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad. Peaaegu kõikides aruannetes on esitatud lühiülevaade rikkumiste korral võetud meetmetest. Tavalisteks meetmeteks on hoiatused ja trahvid ning ettevõtte ajutine või – tõsisematel juhtudel – lõplik sulgemine; harvadel juhtudel on algatatud ka kriminaalmenetlus, kui tegemist on olnud pettuse või õigusnormide raske rikkumisega. Üldiselt on karistussüsteemide ja nende toimimise kohta vähe teavet ja üksikasjade täpsus erineb liikmesriigiti. Täpsema ja ühtlustatud teabe puudumise tõttu aastaaruannetes ei ole võimalik hinnata, kui järjekindel on jõustamissüsteem eri liikmesriikides. Mõnes liikmesriigis, näiteks Tšehhi Vabariigis, on võetud suund kasutada teatavate väiksemate rikkumiste korral kohtumenetluste asemel lihtsamaid ja tõhusamaid haldusmenetlusi.

Ametlik kontroll toidu, loomade ja taimedega seotud konkreetsete terviseohtude tekkimise korral

Viimaste aastate suurimad terviseohud ELi toidu- ja söödaohutuse valdkonnas on alguse saanud söödatootmisest. 2008. aastal tuvastati Iirimaal sealihis kõrge dioksiinisaaste tase. Küsimuse uurimisel jõuti probleemideni söödavalmistamise protsessis, mis tulenesid saastunud õlijäätmete kasutamisest kuivatamisel. 2010. aastal leiti dioksiini Saksa päritolu toodetest. Dioksiinisaaste uurimisel jõuti rasvadeni ning avastati, et loomasöödale oli lisatud ainult tööstuslikuks kasutamiseks mõeldud rasvu. Komisjon võtab peagi vastu seda konkreetset ohtu käsitlevad meetmed.

Loomatervishoiu valdkonnas on liikmesriigid pidanud tegema täiendavaid jõupingutusi lammaste katarraalse palaviku ja lindude gripi tõrjeks. Hiljutine suu- ja sõrataudi puhang Bulgaarias rõhutas jätkuva valvsuse tähtsust, kuid näitas ka, et nõuetekohase rakendamise korral on ELi tõrjemeetmed igati efektiivsed haiguse leviku tõkestamisel.

Taimetervise valdkonnas on prioriteediks männi nematoodi leviku tõkestamine Portugalis ja meetmete rakendamine Hispaanias toimunud haiguspuhangu likvideerimiseks. Palmikahjuri *Rhynchophorus ferrugineus* kiire leviku tõttu Vahemeremaades ning aasia ja hiina siku korduva esinemise tõttu on liikmesriigid pidanud tugevdama kontrolli- ja tõrjemeetmeid. ELi tasandi meetmeid ja asjaomaste liikmesriikide jõupingutusi tõrje alal on kirjeldatud aruande punktis 3.2.

Huvitavamad heade tavade näited

Ettevõtete klassifitseerimine ja tulemuste avaldamine (Taani, Tšehhi Vabariik, Ühendkuningriik ja Belgia): Kõik toidukäitlejad peavad olema registreeritud ning kontrolliasutuste poolt nendesse ettevõttesse tehtavate kontrollkäikude tulemused avaldatakse. Seega saab tarbijatele anda kasulikku teavet selle kohta, kui rangelt restoranides ja poodides nõudeid täidetakse. Juba on kättesaadavad ka terve rida näiteid, vanim neist on Taani naerunäoga märkide süsteem (<http://www.findsmiley.dk/en-US/Forside.htm>). Ühendkuningriigis ja Belgias on teostamisel samalaadsed ideed.

Ettevõtjad teatavad omaalgatuslikult parandusmeetmetest (Madalamaad): Osana püüdest tõhustada kontrolliasutuste tööd ning vähendada toidukäitlejate kontrollikoormust on Madalmaades kasutusele võetud elektrooniline süsteem, mille kaudu toidukäitlejad saavad omaalgatuslikult aru anda. Süsteemi kasutades saab toidukäitleja veebipõhise aruandevahendi kaudu teatada kontrolliasutusele meetmetest, mida ta on võtnud vastavalt eelmise kontrollkäigu põhjal esitatud soovitudele. Tavalisemate rikkumiste puhul kiidavad ametiasutused need aruanded üldiselt heaks ilma täiendavaid kontrollkäike tegemata, kuid aeg-ajalt tehakse ikkagi pistelist kontrolli.

Kvaliteedijuhtimissüsteemid (Belgia, Tšehhi Vabariik, Saksamaa, Leedu, Sloveenia): Mitu liikmesriiki on oma kontrolliasutustes kasutusele võtnud kvaliteedijuhtimissüsteemi, mis on akrediteeritud vastavalt rahvusvahelistele standarditele. Näiteks Tšehhi Vabariigis auditeerivad väliseksperdid enamike kontrolliasutuste kvaliteedijuhtimissüsteemide vastavust ISO 9001 standardile. Neid süsteeme peetakse oluliseks vahendiks kontrollitoimingute üldise tõhususe ja tulemuslikkuse parandamiseks ning sõltumatu analüüs toetab pidevat täiustamist. Saksamaal on spetsiaalne liidumaade kvaliteedijuhtimise töörühm välja töötanud ühtse raamistiku kvaliteedijuhtimissüsteemide ettevalmistamiseks 16 liidumaal.

3.2. Komisjoni liikmesriikides tehtud kontrollitoimingute tulemused

Määruse (EÜ) nr 882/2004 kohaselt peab komisjon viima liikmesriikides läbi kontrollimisi, et teha kindlaks, kas ametlikud kontrollitoimingud toimuvad üldiselt kooskõlas mitmeaastaste riiklike kontrollikavade ning ELi õigusaktidega.

Komisjoni kohustuste täitmiseks korraldab FVO igal aastal auditeid ja kontrollkäike, et kontrollida sööda- ja toidualaste õigusnormide ning loomatervishoidu ja loomade heaolu ning taimetervist käsitlevate eeskirjade täitmist ning seda, kas ametlikke kontrollisüsteeme rakendatakse nendes valdkondades kooskõlas ELi õigusaktidega. Kõnealune programm avaldatakse komisjoni veebisaidil iga aasta alguses.

Iga auditi tulemused esitatakse asjaomasele riiklikule ametiasutusele suunatud aruandes, millele lisatakse ka järeldused ja soovitusel leitud vajakajäämistele kõrvaldamiseks. Soovitude käsitlemist selgitatakse käesoleva aruande punktis 3.4.

FVO audititest saadud teabe alusel võib komisjon vastu võtta erakorralised või kaitsemeetmed (komisjoni otsuse vormis), kui tegemist on tõsise ohuga toiduohutusele või loomade ja taimede tervisele või kui ohu leviku takistamiseks ei piisa asjaomase liikmesriigi meetmetest. Nende õigusaktidega võib kehtestada täiendava kontrolli nõude, kuid olukorrast sõltuvalt ka meetmeid sööda, toidu, loomade ja taimede või neist valmistatud toodete importimise või nendega kauplemise takistamiseks.

FVO audititest saadud teavet võib rikkumismenetluse kontekstis vajaduse korral kasutada ka tõendusmaterjalina ELi õigusnormide rikkumise kohta (vt punkt 3.4).

Komisjon avaldab auditiaruanded ja liikmesriikide tegevuskavad ning ajakohastab liikmesriike käsitlevaid andmeid, hoides seeläbi sidusrühmi ja kodanikke kursis tegeliku olukorraga, st sellega, kuidas liikmesriikide kontrolliasutused täidavad oma kohustusi ELi õigusnormide nõuetekohase rakendamise tagamisel.

FVO on viimastel aastatel igal aastal läbi viinud ligikaudu 250 auditit, mis hõlmavad nii kogu toiduahelat kui ka loomade tervist ja heaolu ning taimetervist.

Toiduohutuse valdkonna auditid moodustavad suurema osa programmist. Vaadeldaval ajavahemikul oli toiduohutusele suunatud vähemalt 70 % audititest, millest mõned hõlmasid ka asjakohaseid loomatervishoiuga seotud aspekte. Ligikaudu 12 % audititest käsitles spetsiaalselt üksnes loomade tervist. Loomade heaolu ja taimetervist käsitlevaid audititeid on igal aastal tehtud kumbagi ligikaudu 8 % auditite üldarvust.

FVO aruanded pakuvad sisukat teavet selle kohta, kuidas liikmesriikide kontrollisüsteemid on audititega hõlmatud valdkondades aruandlusperioodil toimunud. Järgmistes punktides kirjeldatakse huvipakkuvaid teemasid, mida programm viimase kolme aasta jooksul liikmesriikides toiduohutuse, loomatervishoiu ja loomade heaolu ning taimetervise valdkonnas hõlmas. Lisaks sellele esitatakse lühiülevaade eri auditite peamistest tulemustest ja järeldustest.

FVO auditite aruanded ja pädevate ametiasutuste vastused FVO aruandes esitatud soovitudele on kättesaadavad aadressil: http://ec.europa.eu/food/fvo/index_en.cfm

Toiduohutus

Piima-ja lihatootmise ametlik kontroll

Vaadeldaval perioodil auditeeris FVO punase liha ja piimatootmisega seotud kontrollitoiminguid peaaegu kõigis liikmesriikides. Auditid kinnitasid, et kõigis liikmesriikides on kasutusele võetud usaldusväärsed kontrollisüsteemid, mis on üldiselt kooskõlas määruse (EÜ) nr 882/2004 sätetega, ning et kümnes ELiga 2004. aastal liitunud liikmesriigis on ühinemisprotsessi käigus edukalt lõpule viidud liha- ja piimatootmis- ning -töötlemisettevõtete ajakohastamine ELi standarditele vastavaks. Toidukäitlejad on asunud täielikult täitma hügieenipaketti kuuluvate määruste nõudeid. Kui puudusi märgati, võis neid tavaliselt seostada kontrollitöötajate üksikute vigadega, mis osutab nõrgale järelevalvesüsteemile. Teine püsivate vajakajäämist põhjus on seotud õigusnormide kehva jõustamisega kontrolliasutuste poolt.

Auditid tõid esile eelkõige mõnes „vanas” liikmesriigis leviva suundumuse kehtivatest lihakontrolli nõuetest mitte rangelt kinni pidada, näiteks: a) tapajärgset kontrolli tegid

ametlike veterinaararstide asemel tehnilised töötajad, ja b) eelkõige väiksemates tapamajades ei olnud ametlik veterinaararst tapmise ajal kohal ja tapajärgne kontroll tehti hilisemal etapil.

Imikutoitude ametlik kontroll

Imikutoitude tootmise kontrollimise hindamiseks tehti auditid 11 liikmesriigis ja Šveitsis. Selles valdkonnas tegutsevate toidukäitlejate hügieenikontrolli- ja jälgitavuse süsteemides suuri puudusi ei leitud. Nende ettevõtete HACCP-programmid ei olnud siiski koostatud selliselt, et võtta arvesse imikutoitudega seotud spetsiaalseid ohte. Puudusi leiti veel seoses koostist ja märgistamist käsitlevate nõuete täitmisega ning pestitsiidijääke ja saasteaineid käsitleva enesekontrolliga.

Imikute piimasegude ja imikutoitude ametlik kontroll ei toimunud alati rahuldavalt koostisainete, koostist käsitlevate kriteeriumide, toitainete, märgistuse ja pestitsiidide jääkide osas. Need vajakajäämised ametlikes kontrollitoimingutes olid sageli seotud kontrollitöötajate vähese koolitusega õigusaktide konkreetsete nõuete osas või tulenesid sellest, et proovivõtu- ja uuringuprogrammid olid vigaselt koostatud või puudusid piisavad vahendid pestitsiidijääkide analüüsimiseks. Nii nagu muudeski sektorites, võetakse siingi tuvastatud puuduste lahendamiseks süsteemselt mitmeid järelmeetmeid.

Üleminekumeetmed hügieenipaketi määruste nõuete täitmiseks

2006. aastast kohaldatavate hügieenipaketi määruste kohaselt anti toidukäitlejatele, kelle tunnustus piirdus sel ajal kodumaisele turule tarnimisega, üleminekuvaeg 2009. aasta lõpuni, et viia ennast täies mahus vastavusse määruste nõuetega. Tavaliselt oli nende puhul tegemist väikese tootmisvõimsusega ettevõtetega, mis töötlesid väikest kogust loomset päritolu toiduaineid. Üleminekuaja lõpuks pidid ettevõtted kas kohandama oma tegevusala ulatust või tagama hügieeninõuete täitmise, kuigi määrused on teatavate sätete osas paindlikud.

Hiljuti külastati kuut liikmesriiki, et hinnata selles valdkonnas saavutatud edu. Kontrollkäikude tulemusena leiti, et liikmesriikides, kus riiklikud ametiasutused olid kooskõlas ELi määrustega kasutusele võtnud paindliku süsteemi, pakkus see lahendusi paljude väikeste toidukäitlejate jaoks, eriti punase liha ja piimasektoris. Liikmesriikides, kus süsteem nii paindlik ei olnud, esines rohkem nõuetele mittevastavust. Kuna liikmesriigid ei järgi täielikult nõuet riiklikust paindlikust süsteemist komisjonile teada anda, ei ole ELi tasandil võimalik täiel määral hinnata nende süsteemide nõuetele vastavust.

Veiseliha ja veiselihatoodete jälgitavus

2011. aasta lõpuks on kavas lõpule viia terve rida veiseliha ja veiselihatoodete jälgitavust käsitlevaid auditeid. Võrreldes 2002. aastaga, kui tehti eelmine kontroll, on veiseliha ja veiselihatoodete jälgitavuse ja kohustusliku märgistamise kontrollimine külastatud liikmesriikides paranenud. Elusloomade jälgitavuse osas tuvastati mõned puudused, mis olid peamiselt seotud andmebaaside haldamise, põllumajandusettevõtete kontrollimise ja elusloomade turgude või vahendajate kohustusega loomade liikumisest teatada.

Kala ja kalandustoodete ametlik kontroll

Üheksas liikmesriigis tehti auditid, mille käigus hinnati vastavust kala käsitlevatele ELi õigusnormidele. Üldiselt leiti, et kõigis külastatud riikides olid kalandustoodete kontrollimiseks olemas terviklikud ametlikud kontrollisüsteemid, mis hõlmasid ka ettevõtete ja kalalaevade registreerimist ja tunnustamist. Mõnes riigis esines eri piirkondades märkimisväärsed erinevusi ametliku kontrollisüsteemi rakendamises. Ametlikke analüüse tegevad laborid olid üldiselt hästi varustatud ning suutelised vajalikke analüüse tegema. Enamik laboreid oli akrediteeritud.

Kuigi süsteemid olid üldiselt hästi koostatud ja neid hallati nõuetekohaselt, tuvastati siiski kolm konkreetset valdkonda, kus kontroll oli nõrgem: a) esmatootmise paigad, näiteks kalalaevad ja kalakasvandused; b) mõned kalatöötlemis- ja külmutuslaevad ja c) kalandustoodetega seotud eriaspektid, näiteks organoleptiline kontroll, värskusnäitajad ning histamiini, parasiitide ja mikrobioloogilised analüüsid.

Kodulindude ametlik kontroll

Liikmesriikide kodulinnuliha ja kodulinnulihatoodete kontrollisüsteeme auditeeriti 12 korral. Süsteemid vastasid üldiselt nõuetele. Kontrollisüsteemid hõlmasid kodulinnukasvatuse kogu tootmisahelat, kuigi mõnel juhul oli põllumajandusettevõttes toimunud kontrollimiste arv väike. Peamised parandamist vajavad valdkonnad olid järgmised: konkreetsete hügieeninõuete (nt rümpadelt proovide võtmise sagedus) kohaldamine, HACCP-kavade rakendamine ettevõtetes ning komisjoni teavitamata jätmine riiklikest õigusnormidest, millega luuakse paindlikke võimalusi väikeste tapamajade jaoks. Viimati nimetatud punkt sarnaneb eespool selles aruandes kirjeldatud paindlike süsteemide olukorraga punase liha ja piimasektoris.

Salmonella kontrollikava

Kodulinnusektoris tehti riiklike *Salmonella* kontrollikavade hindamiseks seitse auditit. Kõikides külastatud liikmesriikides olid kontrollikavad kasutusele võetud, kuid mõnel juhul oli rakendamine teatavate kategooriate puhul viibinud. Kõikides liikmesriikides oli probleeme sellega, et *Salmonella* seire ja eri kodulinnukategooriatelt *Salmonella* ametlike proovide võtmise kavad ei olnud täielikult kooskõlas ELi õigusnormidega; selle peamiseks põhjuseks olid vajakajäämised proovivõtul ja positiivsetele analüüsitulemustele järgnevatel meetmetel ning laborites.

Mitteloomse päritoluga toidu impordikontroll

Pärast mükotoksiine ja värvaine Sudaan võltsimist käsitlevate komisjoni otsuste rakendamist on ametlik kontroll märgatavalt paranenud, eelkõige proovivõtu, proovide ettevalmistamise ja mittevastavate saadetiste käsitlemise osas. Puudusi leiti siiski järgmistes valdkondades: kaubad, mille puhul kontrollimise sagedus sõltub liikmesriikide riskihinnangust, kiirhoiatussüsteemi teated, laborid ja aruandlus analüüsitulemuste kohta.

Viimasel ajal on liikmesriikides toimunud FVO auditites pööratud erilist tähelepanu määruse (EÜ) nr 669/2009 (teatava mitteloomse sööda ja toidu ametliku kontrollimise

kohta impordil)⁶ rakendamisele. Esimesed tulemused näitavad, et üldiselt on liikmesriigid määruses sätestatud peamisi kohustusi täitnud, eelkõige on loodud määratud sisenemiskohad dokumentide, identsus- ja füüsilise kontrolli jaoks. Täiendamist vajavad järgmised valdkonnad: parema võrgustiku loomine pädevate asutuste vahel ja saadetiste edasitoimetamise lihtsustamine eri liikmesriikide vahel ajal, kui füüsilise kontrolli tulemused ei ole veel teada.

Pestitsiidide jäägid

FVO tegi 10 auditit, mis käsitlesid pestitsiidide jääkide kontrollimist liikmesriikides. Tulemused näitavad, et pädevate asutuste vastutusosalad on selgelt kindlaks määratud ja üldiselt rakendati pestitsiidijääkide kontrolliprogramme rahuldavalt ning riskipõhiselt.

Mitmes liikmesriigis takistab ametlikku kontrolli siiski see, et puudub laborivarustus, mis võimaldaks teha tõhusaid analüüse ELi õigusaktides nõutud ulatuslikus mahus. Nendele liikmesriikidele on esitatud soovitusel parandusmeetmete kohta ning nende täitmist jälgitakse hoolikalt.

FVO auditites märgiti, et kuigi enesekontroll on ELi toidualastes õigusnormides sätestatud üldine kohustus, on toidukäitlejad (eelkõige suured jaemüügiketid) kasutusele võtnud eriti kõikehõlmavad enesekontrollisüsteemid, mis on suunatud pestitsiidijääkide kontrollimisele. Auditites märgitakse, et pädevad ametiasutused ei ole neid ametliku kontrolliga paralleelselt toimivaid süsteeme hinnanud. Seepärast soovitas FVO kooskõlas määrusega (EÜ) nr 882/2004, et liikmesriigid hindaksid nende enesekontrollisüsteemide usaldusväärsust ja võtaksid saadud tulemusi arvesse ametliku kontrollimise sageduse kindlaksmääramisel (määruses on konkreetne nõue, et liikmesriigid peavad ametliku kontrollimise puhul võtma arvesse toidukäitlejate omapoolse kontrolli usaldusväärsust).

Määruse (EÜ) nr 852/2004 (hügieeni üldmäärus) rakendamist käsitlev ametlik kontroll

Liikmesriikides tehti 22 auditit, mille eesmärk oli hinnata ametlike kontrollisüsteemide toimimist järgmiste nõuete täitmisel: määrusega (EÜ) nr 852/2004 kehtestatud toiduhügieeni eeskirjad, jälgitavust ja märgistamist käsitlevad sätted ning pudelivee turuleviimist käsitlevad eeskirjad. Ametlikud kontrollisüsteemid olid kasutusel kõikides külastatud liikmesriikides ja FVO audiitorirühma poolt jälgitud kontrollkäigud kinnitasid, et riiklikud inspektorid on hügieeninõuete hindamisel usaldusväärsed. Enamikes liikmesriikides esines siiski puudusi HACCP-kavade hindamisel pädevate ametiasutuste poolt ning sellega kaasnes vastavalt ka HACCP-põhimõtete kehv rakendamine toidukäitlejate endi poolt. Peale selle märgiti vajakajäämisi koolituses.

Toidu lisaainete ametlik kontroll

Toidu lisaainete ametlike kontrollisüsteemide hindamiseks teatavates liikmesriikides tehti 16 auditit. Tulemused näitasid, et kõikides külastatud liikmesriikides olid ametliku kontrollimise jaoks olemas väljakujunenud õigusraamistik ja organisatsiooniline struktuur, sh korralik laborivõrgustik. Kontrollitöötajate arv oli üldiselt piisav, kuid

⁶ Komisjoni määrus (EÜ) nr 669/2009, 24. juuli 2009, millega rakendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EÜ) nr 882/2004 seoses mitteloomse sööda ja toidu kõrgendatud rangusastmega ametliku kontrollimisega impordil ja muudetakse otsust 2006/504/EÜ.

täiendamist vajaks kvalifikatsiooni- ja koolituse tase. Kontrollitoimingud on üldiselt hästi dokumenteeritud, kontrollimisel järgitakse riskipõhist lähenemisviisi ning mittevastavuse korral võetakse meetmeid. Toidu lisaainete puhtuse ja märgistamise kontrollimises leiti siiski mõned puudused. Üldjuhul impordipunktis kontrolli ei toimu, välja arvatud keelatud värvide puhul, mida on ELi õigusaktides selgesõnaliselt nimetatud. Mitmes liikmesriigis ei rakendatud toidu lisaainete tarbimise ja kasutamise järelevalvet käsitlevaid ELi õigusakte. Selle probleemiga tegeletakse aktiivselt järelmeetmete abil.

Toiduga kokkupuutuvate materjalide ametlik kontroll

Toiduga kokkupuutuvate materjalide ametliku kontrollimise hindamiseks korraldati 16 auditit. Kuigi toiduga kokkupuutuvate materjalide ametlikuks kontrollimiseks on kehtestatud õigusraamistik, on selle rakendamine mitmes liikmesriigis alles hiljuti alanud ning seega on vaja teha täiendavaid jõupingutusi kontrollisüsteemide, sh konkreetsete kontrollisuuniste väljatöötamiseks, laborite ajakohastamiseks ja valdkonnaspetsiifiliseks koolituseks. Pädevate ametiasutuste nimetamine ametlike kontrollitoimingute tegemiseks on sageli ebaselge ning selle tulemuseks on kontrolli puudumine või ka kattumine. Kuna toiduga kokkupuutuvate materjalide käitlejate registreerimine ei ole ELi õigusaktide kohaselt kohustuslik, puudub garantii, et neid ametlikult kontrollitakse. Toiduga kokkupuutuvate materjalide tootmise tasandil olid üldiselt olemas väljakujunenud riskipõhised kontrollisüsteemid, kuid kasutajate (näiteks toidukäitlejate) tasandi kontroll vajab täiustamist. Pädevate asutuste töötajate koolitus toiduga kokkupuutuvate materjalidega seotud konkreetsetel teemadel oli sageli lünklik; vajakajäämisi esines järgmistes valdkondades: jälgitavust tagavad süsteemid, hea tootmistava ja vastavusdeklaratsiooni hindamine.

Geneetiliselt muundatud organismide (GMOde) ametlik kontroll

FVO auditid keskendusid ametlikele kontrollitoimingutele, millega hinnati GMOsid sisaldava toidu, sööda ja seemnete turuleviimisega seotud jälgitavus- ja märgistamisnõuete täitmist ning ebaseaduslike GMOde impordi vältimiseks vastuvõetud kiireloomuliste otsuste puhul nõutud erikontrolli toimimisele. Kontrollimine toimus üldjuhul kooskõlas ELi nõuetega, kuid mõningaid puudusi märgati seoses järgmisega: Hiina riisi impordikontroll, laborite akrediteerimine ja ebapiisav proovide võtmine laborianalüüside jaoks.

Loomade tervis

Loomahaiguste likvideerimise programmid: töörühma tegevus

Lisaks allpool kirjeldatud FVO tegevusele loomahaiguste likvideerimiseks loodi 2000. aastal ELi kaasrahastatud haiguste likvideerimise programmide järelevalve töörühm, et suurendada nende programmide tõhusust. Mõne haiguse, nt veiste tuberkuloosi, brutselloosi, marutaudi ja sigade klassikalise katku jaoks loodi spetsiaalsed allrühmad, mis osutavad liikmesriikidele tehnilist abi ja jälgivad programmide rakendamist.

Veiste tuberkuloosi ja brutselloosi likvideerimine

Veiste tuberkuloosi ja brutselloosi likvideerimine veise-, lamba- ja kitsekarjades on äärmiselt oluline liikmesriikides, mis ei ole ametlikult nendest haigustest vabad. FVO auditeeris 10 tuberkuloosi ja/või brutselloosi likvideerimise programmi. Üldiselt olid ELi heakskiidetud ja kaasrahastatud programmid hästi rakendatud. Mõnes külastatud liikmesriigis tuvastati siiski (kohati tõsiseid) vajakajäämisi liikumispiirangute, analüüsi ja proovivõtu sageduse ja/või epidemioloogiliste uuringute tulemuste osas.

FVO ja töörühma tegevuse tulemusena pöörab komisjon erilist tähelepanu selle tagamisele, et nendes liikmesriikides esinenud puuduste kõrvaldamine toimuks likvideerimisprogrammide parema koostamise, rakendamise ja järelevalve kaudu.

Marutaud

Läänemere-äärsetes liikmesriikides tehtud FVO audite käigus tõdeti, et ELi rahastatud marutaudi likvideerimise programmide rakendamise tulemusena on marutaudi likvideerimisel saavutatud märkimisväärset edu. Mõnes liikmesriigis esines siiski puudusi vaksineerimisprogrammide rakendamisel. FVO auditite tulemused näitavad, et marutaudi esinemine kodu- ja metsloomadel on jätkuvalt probleem.

Sigade klassikaline katk

Tänu sellele, et ELi rahastatud likvideerimiskava raames on rohkem kasutatud bioloogilise ohutuse meetmeid ja metssigade vaksineerimine on paranenud, on viimastel aastatel ELis toimunud ainult juhuslikud sigade klassikalise katku puhangud kodusigadel. Liikmesriigid on haiguse levikut edukalt piiranud, jõustades asjaomaseid ELi õigusakte ja võttes kasutusele toimetulekukavad (vt allpool). Edusammudest hoolimata püsib teatavate liikmesriikide mõnedes piirkondades Kesk- ja Kagu-Euroopas sigade klassikaline katk metssigade populatsioonis ning seega on oht, et viirus võib uuesti levida ka kodusigade hulgas. FVO jälgib haiguse olukorda ning ametiasutustele antakse abi muu hulgas töörühmade tegevuse kaudu, seda eriti Bulgaarias ja Rumeenias, kus haiguse tõrjel võetakse arvesse nendes liikmesriikides valitsevaid konkreetseid tingimusi.

Toimetulekukavad

Õigusaktide kohaselt peavad liikmesriigid koostama toimetulekukavad, et valmis olla mõne suurema episootilise haiguse (näiteks suu- ja sõrataud ja sigade klassikaline katk) võimalikuks puhanguks oma territooriumil. FVO auditeeris neid toimetulekukavasid kaheksas liikmesriigis. Auditite põhjal tehti järeldus, et pädevad ametiasutused on üldiselt näidanud valmisolekut kiiresti reageerida võimaliku episootilise haiguse teatele ja võtta vajalikke meetmeid. FVO esitas soovitusel selle kohta, kuidas veelgi parandada laborite valmisolekut ja kohapealset korraldust ning kavade korrapäramist ja ajakohastamist.

Suu- ja sõrataudi laborite ametlik kontroll

Komisjonil lasub juriidiline kohustus kontrollida neid ELi laboreid, mis käsitlevad elusat suu- ja sõrataudiviirust, kuna kontrollitud keskkonnast välja pääsev viirus ohustab loomade tervist. Liikmesriikides on 16 riiklikku diagnostikalaborit ja kolm laborit, mis

on saanud tunnustuse viiruse käsitlemiseks vaktsiini tootmise eesmärgil. Viimastel aastatel on kontrollitud kaheksat laborit ning tulemused on olnud erinevad. Kolmes laboris leiti tõsiseid probleeme, millega oleks võinud kaasneda viiruse väljapääsemise oht. Kahel juhul hõlmasid probleemid jäätmete kõrvaldamise süsteemi ning need lahendati kiiresti, kuid kolmandal juhul oli tegemist puuduliku bioohutusega ning laborilt võeti ära elusa suu- ja sõrataudiviirusega töötamise luba. Võttes arvesse seonduvaid ohte ja nende laborite tegevuse järelevalveks vajalikke olulisi ressursse nii liikmesriikide kui ka ELi tasandil, kinnitavad kõnealused leiud, et suu- ja sõrataudi laboreid tuleks tunnustada ainult nendes liikmesriikides, mis suudavad tagada direktiivi 2003/85/EÜ artikli 65 nõuete täitmise ja eelkõige eraldada selleks vajalikud vahendid.

Veiste spongioosne entsefalopaatia (BSE)

Veiste spongioosse entsefalopaatia juhtumite arv on järsult vähenenud ning seetõttu on olnud võimalik tõsta testitavate loomade vanusepiiri. FVO auditite sagedust selles valdkonnas on vastavalt vähendatud.

Lammaste katarraalne palavik

Pärast lammaste katarraalse palaviku serotüübi 8 vastase vaktsiini kasutuselevõttu korraldas FVO auditid neljas liikmesriigis, et hinnata lammaste katarraalse palaviku vastase kaasrahastatud erakorralise vaktsineerimise läbiviimist. Kuigi tuvastati mõned vajakajäämised, mis olid peamiselt seotud konkreetsete alampopulatsioonide (näiteks nuumkarja ja asendustallede) vaktsineerimata jätmisega, olid vaktsineerimiskampaaniad üldiselt läbi viidud vastavalt heakskiidetud programmidele.

Loomade heaolu

FVO auditeeris loomade heaolu kontrollimist 39 korral; auditid hõlmasid heaolu põllumajandusettevõttes, transpordi ajal ja tapamajas. Kõiki liikmesriike hõlmanud intensiivse programmi tulemusena jõuti oluliste järeldusteni kolmes peamises valdkonnas.

FVO auditite kaudu on jälgitud liikmesriikide edusamme munakanade täiustamata puurides pidamise järk-järgulisel kaotamisel tähtjaks 1. jaanuar 2012. On oht, et mitmes liikmesriigis ei suuda küllalt paljud tootjad sellest tähtjast kinni pidada. Komisjon teeb liikmesriikide ekspertidega koostööd eesmärgiga seda protsessi kiirendada ning saavutada nõuetele vastavus 2011. aasta jooksul.

Sigade heaolu küsimuses on liikmesriigid jõudnud eri etappidesse tiinete emiste kohustusliku rühmas pidamise ettevalmistamisel tähtjaks 1. jaanuar 2013. FVO järelevalve tulemused näitavad, et enamikus liikmesriikides on vaja teha tõsiseid jõupingutusi, et sellest tähtjast kinni pidada. Vajalikku edu ei ole saavutatud pikemaajaliste nõuete osas, näiteks nõue kasutada põrsaste sabade lõikamise asemel muid keskkonna- ja loomakasvatustavasid; erandiks on siin Soome ja Rootsi, kus sabade lõikamine on juba keelatud.

Transpordi osas on nõuetele vastavus viimastel aastatel pidevalt paranenud, kuigi 2007. aastal oli üksnes väikeses arvus liikmesriikides transpordivahendite tunnustamise nõuete täitmine hästi korraldatud. Uusi nõudeid temperatuuri jälgimise seadme ja

helisignaalseadme paigaldamise kohta on üldiselt hästi rakendatud. Enamikes liikmesriikides on sõidukite tunnustamise protsessi käigus jäänud siiski piisava tähelepanuta jootmisseadmeid ja satelliitnavigatsioonisüsteeme käsitlevad nõuded.

Taimetervis

Reguleeritud toodete impordikontroll

Taimetervist käsitlevat impordikontrollisüsteemi auditeeriti liikmesriikides 11 korral, kõnealused auditid moodustavad osa auditite seeriast, millega kontrollitakse 2005. aastast kohaldatava ELi läbivaadatud taimetervise impordirežiimi rakendamist. Kontrollisüsteemides märgiti olulist paranemist. Siiski leidub veel käsitlemist vajavaid küsimusi, eriti seoses kontrolliga muudes kui määratud sisenemiskohtades. Probleeme esines ka reguleeritud toodete transpordil, kuna kõiki selliseid tooteid ei olnud võimalik esimeses sisenemiskohas tuvastada. Seega jäi osa tooteid vajaliku taimetervise kontrolli alt välja. Mõnes liikmesriigis on nende vajakajäämist peamiseks põhjuseks vahendite jaotamine ja puudused infrastruktuuris.

Kahjulike organismide esinemine

Erinevate kahjulike organismide teemat käsitleti 23 auditis. Olulisematest taimekahjuritest esines männi nematoodi (*Bursaphelenchus xylophilus*) Portugalis ning selle puhang toimus ka Hispaanias. Mitmed õigusaktide kohandused ja kontrolli tugevdamisele suunatud komisjoni jõustamisalgatused, sh paljud FVO auditid on kaasa aidanud sellele, et kahjur ei ole Euroopa Liidu muudesse piirkondadesse levinud. Palmikahjuri (*Rhynchophorus ferrugineus*) osas näitasid FVO auditid, et liikmesriikidel on kahjuri tõrjumisel olnud suuri raskusi. Kahjuri bioloogiliste omaduste tõttu on varane tuvastamine ja tõrje keeruline ning nõutavate likvideerimismeetmete jõustamisel on esinenud märkimisväärsed probleeme eraaedades ja linnades, kus peremeestaimed (palmid) tavaliselt kasvavad. Palmikahjur (*Rhynchophorus ferrugineus*) on nüüd laialt levinud paljudes ELi piirkondades, kus palme kasvatatakse.

Taimekahjurid hiina ja aasia sikk (*Anoplophora spp.*) kahjustavad suurt hulka puittaimi. FVO auditid on näidanud, et liikmesriigid ei rakenda süsteemselt meetmeid nende õigeaegseks likvideerimiseks. Kui nende kahjurite laialdane esinemine Põhja-Itaalias välja arvata, on üldiselt suudetud nende levikut piirata väikese maa-alaga või mõnel juhul nad ka hävitada.

Taimetervise sisekontroll

16 auditis käsitleti taimetervise sisekontrolli, sh kaitstud alade haldamist, taimepassi süsteemi rakendamist ja kartulisektori kontrollimist. Enamik auditeid kinnitas nõuetekohast kontrollimist kaitstud aladel, kuid oli ka juhtumeid, kus liikmesriikidel paluti kontrolli oluliselt parandada, et vältida kaitstud ala staatuse tühistamist. Taimepassi süsteemi auditite tulemused olid erinevad. Audititest selgus, et paljud eelmise auditite seeria ajal tuvastatud mittevastavused ei olnud käsitlemist leidnud. Peale selle näitasid tulemused, et ülesannete tähtsuse õige järjestamise ja vahendite piisava eraldamise korral on võimalik luua nõuetekohased kontrollisüsteemid. Enamikus kartulisektoris tehtud audititest täheldati märgatavat edenemist selles valdkonnas.

Loomasööt ja loomsed kõrvalsaadused

FVO tegi selles sektoris 39 auditit, mille peamised järeldused on esitatud allpool.

Tunnustamist vajavate suurte söödakäitlejate tunnustamine on kõikides liikmesriikides lõpule viidud, kui väiksemate ettevõtete registreerimisel esineb veel palju puudusi. ELi õigusaktide kohaselt tuleb registreerida kõik ettevõtted, mis on tegevad sööda tootmise, töötlemise, ladustamise, transpordi või turustamise mis tahes etapis.

HACCP-põhimõtete koostamisel ja rakendamisel esines sageli vigu ning pädevatel ametiasutustel puudusid eksperditeadmised nende hindamiseks.

Impordikontrolli valdkonnas puudus paljudel juhtudel riskipõhine lähenemisviis ning mõnesid kaupu kontrolliti füüsiliselt väga harva.

On olemas võimalik oht, et orgaanilistes väetistes ja mullaparandusainetes sisalduv töödeldud loomne valk jõuab ka loomasöötta. FVO auditite tulemusena tuvastati vajadus tugevdada orgaaniliste väetiste ja mullaparandusainete ametlikku kontrolli, mis oli üldiselt rahuldav tootmisettevõtetes, kuid nõrk ülejäänud turustus- ja kasutusahelas. FVO auditite järgmisel ringil pööratakse eritähelepanu söödaahela selle lüli kontrollimisele.

Märgatavalt on paranenud loomseid kõrvalsaadusi käsitlevate äridokumentide kasutamine ning ka nende täpsus ja usaldusvärsus. Sama kehtib ka loomsete kõrvalsaaduste kogumise, transpordi, tuvastamise ja hävitamise kohta, mis – kui jaemüügisektor välja jätta – on üldiselt kooskõlas asjaomaste nõuetega.

Loomse päritoluga toidu ja loomade impordikontroll

FVO on teinud 30 impordi- ja transiidikontrolli käsitlevat auditit. Kõik liikmesriigid on kasutusele võtnud tervikliku ametliku impordikontrollisüsteemi, mis põhiosas toimib nõuetekohaselt.

Ühise impordi käsitleva arvutisüsteemi TRACES loomine ja kasutuselevõtmine on hõlbustanud ja lihtsustanud paljusid menetlusi piirikontrollipunktides ning parandanud liikmesriikide vahelist teabevahetust impordi ja transiidi kohta. Lisaks sellele on see lihtsustanud ülevaate saamist ELi suunduva impordi struktuurist. Nõrgaks küljeks on jätkuvalt asjaolu, et mõned peamised importivad liikmesriigid ei kasuta süsteemi TRACES veel täies mahus.

Auditite käigus tehti kindlaks mitmed lahendamist vajavad teemad.

Ühest kolmandast riigist pärit ja teise kolmandasse riiki suunduvate saadetiste ümberlaadimise kontrolli kohta kehtivad eeskirjad on keerulised ning neid on raske jõustada, eriti asjaomase piirikontrollipunkti teavitamise ning väljumise järelevalve ja kontrolli osas, mis peab toimuma ettenähtud ajalisel raamis. Kuigi raskusi esineb kõigis sadamates, on need sagedasemad suurtes sadamates, kus lõviosa selliseid ümberlaadimisi tehakse. Enne kehtivate eeskirjade ümberhindamist on mõnevõrra muudetud kohaldatavaid tähtaegu ning välja on antud juhised, mille abil saaks eeskirjad muuta tõhusamaks ja kergemini jõustatavaks.

Imporditud saadetiste järelevalvekavad on liikmesriigiti väga erinevad. Suuri erinevusi esineb järelevalvestrateegias, proovivõtu tasemes ning testitud toodete valikus ja päritolus.

Pädevad ametiasutused ei kasuta süsteemselt jõustamismeetmeid ja karistusi, et suurendada nõuetele vastavust näiteks sellistes valdkondades nagu saadetistest teatamine enne nende tegelikku kohalejõudmist ja ametlike dokumentide korrektne täitmine.

Veterinaarravimite ja saasteainete jäägid

FVO tegi liikmesriikides 20 auditit, mis käsitlesid veterinaarravimite ja saasteainete jääke. Auditite peamised järeldused on esitatud allpool.

Enamikes liikmesriikides on analüüsilaborid nüüdseks ISO 17025:2005 standardi kohaselt akrediteeritud, kuid akrediteerimise valdkonda kuuluvate jääkide kindlaksmääramise meetodite arv erineb suuresti. Meetodite akrediteerimise tingimused ja menetlused sõltuvad riiklike akrediteerimisasutuste poliitikast. Kui asutused on pärast esialgsete akrediteerimiskriteeriumide täitmist nõus paindliku ulatusega akrediteeringuga, võivad laborid juba akrediteeritud meetodile lisada aine/maatriksi/liikide kombinatsioone, ilma et nad peaksid iga kord küsima akrediteerimisasutuse heakskiitu. Kui riiklikud akrediteerimisasutused nõuavad, et iga selline lisameetod tuleb esitada heakskiidu saamiseks, nagu tavaliselt iga-aastaste audititega seoses juhtub, on menetlus palju aeglasem ning sageli laborite jaoks ka kulukam.

Komisjoni otsuses 2002/657/EÜ on sätestatud jääke analüüsivate laboratooriumide jaoks siduvad juhised jääkide kindlaksmääramise meetodite valideerimise kohta. Kuigi menetlus on aeganõudev ja mõnevõrra keeruline, on see siiski ühtlustanud liikmesriikide nägemust valideerimisest, tõstnud tulemuste usaldusväärsust ning pakkunud suuniseid jääke analüüsivate laborite jaoks kolmandates riikides.

Hobused, keda on teatavate ravimitega ravitud, tuleb toiduahelast ohutult kõrvaldada kas kuueks kuuks (teatavate ravimite puhul) või kogu eluajaks. See märgitakse hobuse passis (IX jaos), mis peab igal hobusel ELis olema alates kuuekuuseks saamisest. Kuigi kõigi hobuste registreerimise tähtaeg on möödunud, jätkatakse mitmes liikmesriigis tegevust selle nimel. Enamikes liikmesriikides nõutakse ja kontrollitakse hobuse passi tapmisel, kuid väga vähesed liikmesriigid on kontrollinud seost teatavate raviviiside ja passi IX jao kannete vahel.

Enamikes liikmesriikides esitatakse kõikide liikide puhul tapmisel toiduahelat käsitlev teave. Õigusnormide tõlgendamises esineb siiski suuri erinevusi. Mõnes liikmesriigis peavad loomaomanikud/-pidajad toiduahelat käsitlevas teabes deklareerima kogu ravi, mida loom on eluajal saanud. Teised liikmesriigid nõuavad üksnes deklaratsiooni, et looma ei ole tapetud enne ravimi keeluaaja lõppemist.

3.3. Liikmesriikide kontrollitoiminguid käsitleva teabe muud allikad

Sektoriaruanded

Toiduohutuse, loomatervishoiu ja loomade heaolu ning taimetervise eri aspekte käsitlevate ELi õigusaktide sätete kohaselt peavad liikmesriigid esitama korrapäraselt aruandeid teatavate erinõuete täitmise kohta. Nende riiklike aruannete põhjal koostab komisjon sektoriaruanded, mis annavad ülevaate toiduahelat käsitlevate ELi õigusaktide teatavate aspektide rakendamise hetkeseisust, ning lisab mõnel juhul ka andmed ametlike kontrollitoimingute ja nende tulemuste kohta asjaomases valdkonnas.

Kõige olulisemad on aruanded, mis käsitlevad järgmisi valdkondi: mäletsejaliste järelevalve ja testimine transmissiivse spongioosse entsefalopaatia (TSE) suhtes ; zoonooside suundumused ja allikad; zoonootilise toimega mõjurite ja toiduga levivate haiguste puhangud Euroopa Liidus (tehtud ülesandeks EFSA-le); veiste ja sigade teatamiskohustuslikud taudid (ELi sisese kaubanduse kontekstis); iga-aastane kogu ELi hõlmav pestitsiidide jääkide jälgimise aruanne ning loomahaiguste likvideerimise töörühma kogunemiste aruanded.

Käesoleva aruande lisas on tabel, kus loetletakse eelneva aasta jooksul avaldatud tähtsamad komisjoni aruanded ja nende veebisaidid.

Kiirhoiatamissüsteemid ja muud aruandlusvõimalused

Toidu- ja söödaohutuse, loomataudide ja taimahaiguste puhangute (vastavalt RASFF, ADNS ja Europhyt) tarvis loodud kiirhoiatamissüsteemid on olulised erakorraliste olukordade ja riskide ohjamise vahendid ning annavad teavet ohtude ja haiguste esinemissageduse ja -viiside kohta kogu toiduahela ulatuses. Sellisel viisil saadud teave võib anda märku kehtestatud ohutusstandardite puudulikkusest järgimisest. Toiduohutuse ja loomataudide kiirhoiatamissüsteemide abil kogutud üksikasjalik teave võetakse kokku iga-aastastes RASFFi ja ADNSi käsitlevates aruannetes, mis avaldatakse komisjoni veebisaidil:

http://ec.europa.eu/food/food/rapidalert/index_en.htm

http://ec.europa.eu/food/animal/diseases/adns/index_en.htm

Komisjon on käivitamas Europhyti (vahend, mille kaudu teatatakse saadetiste kinnipidamisest taimetervise kaitse eesmärgil) veebisaiti, kus avaldatakse kuuaruanded kinni peetud saadetiste kohta.

Lisaks nimetatutele on oluliseks andmeallikaks ka TRACES, mis võimaldab komisjonil ja liikmesriikidel andmevahetust seoses loomi ja loomseid tooteid (omamaiseid ja kolmandatest riikidest pärit importi) käsitlevate kontrollitoimingutega, seda mitte üksnes asjaomaste kaupade liikumise mahtu, vaid ka ametlikku veterinaarkontrolli iseloomustavate andmete pärast.

http://ec.europa.eu/food/animal/diseases/traces/index_en.htm

Toiduahela ja loomatervishoiu alalise komitee koosolekute protokollid

Liikmesriigid annavad kontrollisüsteemide toimimisest korrapäraselt aru ka toiduahela ja loomatervishoiu alalise komitee koosolekutel. Sellised aruanded on kas tavapärased ülevaated toiduga levivate haiguste ja looma- või taimahaiguste esinemisjuhtudest ning nende ohjamisest või ettekanded äsjaste haiguspuhangute ja sel puhul rakendatud erakorraliste meetmete kohta. Need aruanded on komisjoni jaoks tähtsad teabe hankimise lisaallikad, mis aitavad anda hinnangut liikmesriikide kontrollisüsteemide

toimimisele. Viimastel aastatel on komisjonil saanud tavaks avaldada kõnealused ettekanded koos asjaomaste koosolekute protokollidega ka komisjoni veebilehel.

Mõnes valdkonnas koostab komisjon sellistest ettekannetest (liikmesriikidest saadud kujul) kogumiku ja avaldab selle alalise komitee tegevuse raames (vt veebisaiti http://ec.europa.eu/food/committees/regulatory/index_en.htm).

3.4. Komisjoni järelmeetmed ja jõustamise kontroll

Pidev tähelepanu täitemeetmetele ning nende koordineerimine on esmase tähtsusega kõikides selles aruandes kajastamist leidnud valdkondades. FVO auditaruannetes esitatud soovitusel on siin tähtsal kohal ning nende järgimist kontrollitakse korrapäraselt mitmete meetmete kaudu.

Liikmesriikide pädevad ametiasutused peavad seejärel koostama tegevuskava, milles nad kirjeldavad, kuidas neid soovitusi on järgitud või hakatakse järgima. Komisjoni ülesanne on tegevuskava hinnata ja kõikide meetmete rakendamist korrapäraselt jälgida, võttes mitmesuguseid järelmeetmeid: a) üldised järeldused, mille raames FVO ja liikmesriikide ametiasutused vaatavad koos läbi, kuidas on konkreetsele liikmesriigile esitatud kõiki soovitusi järgitud; b) konkreetset valdkonda käsitlevad järeldused kohapeal või nõue esitada konkreetseid teemasid käsitlevad kirjalikud aruanded ning c) mitmeid valdkondi hõlmavate või püsivate probleemide korral kõrgetasemelised kahepoolsed kohtumised.

Üks allikas, kust võib saada teavet nõuetele mittevastavuse või jõustamisprobleemide kohta, on avalik-õiguslike organisatsioonide või vabatahtlaste liikmete kaebused, ning komisjon jälgib hoolega, et positiivse tulemuse saavutamise nimel käsitletaks neid koos asjaomase liikmesriigiga.

Muudest 2009–2010 kasutusel olnud vahenditest pidas komisjon kasulikuks ELi pilootprojekti, mida 15 liikmesriiki on vabatahtlikult kasutanud alates aprillist 2008 ning mille eesmärk on pakkuda kiireid tervikvastuseid ELi õigusaktide kohaldamisest tulenevatele küsimustele. Projekti tulemusena on paranenud komisjoni ja liikmesriikide vaheline teabevahetus ning see on aidanud lahendada jõustamisprobleeme ilma vajaduseta alustada ametlikku rikkumismenetlust.

Kui pädevad ametiasutused ei suuda püsivate probleemide lahendamiseks siiski rahuldavaid parandusmeetmeid võtta, kui eespool kirjeldatud mehhanismide abil ei jõuta positiivse lahenduseni või kui edasimineku ei ole olnud piisav, peab komisjon käivitama rikkumismenetluse, et tagada liikmesriigis nõuete täitmine.

Nii juhtus kolmel korral Kreekaga, kes jättis pidevalt täitmata olulised ELi toiduohutust käsitlevate õigusaktide nõuded. Euroopa Kohus kuulutas välja kolm otsust, millega nähakse Kreekale ette karistused ELi õigusaktide täitmata jätmise eest. Täpsemalt:

- FVO auditite käigus tuvastati pikaajalised, põhimõttelised ja süsteemsed puudused Kreeka ametlikus kontrollisüsteemis, mille peamine põhjus oli personalipuudus Kreeka veterinaarteenistuses. Selle tulemusena ei suutnud keskvalitsus ega detsentraliseeritud

ametiasutused teha tõhusaid ega sisulisi kontrollitoiminguid. Kohus otsustas, et Kreeka ametiasutuste jõupingutused probleemide lahendamiseks ei ole olnud piisavad⁷.

- Lisaks selle otsustas kohus, et Kreeka ei ole nõuetekohaselt kohaldanud muuks otstarbeks kui inimtoiduks ettenähtud loomseid kõrvalsaadusi⁸ ning loomade kaitset vedamise ajal ja tapamajades käsitlevate ELi õigusaktide põhisäätteid⁹.

Peale selle esitas komisjon 2010. aastal põhjendatud arvamused Itaaliale ja Hispaaniale.

- Itaalia puhul tehti FVO auditites järeldus, et personalipuudus takistab Itaalia ametiasutuste suutlikkust täita taimetervist käsitlevatest ELi õigusaktidest tulenevaid kohustusi. Selle tulemusena ei täitnud Itaalia mitmel korral teavitamisnõuet. Peale selle ei suutnud Itaalia ametiasutused FVO tuvastatud probleemi tõttu tagada tihedat, kiiret, otsest ja tõhusat koostööd komisjoniga.

- Hispaania puhul tehti FVO auditites järeldus, et Hispaania ei täitnud korrektselt loomade tervishoidu käsitlevaid ELi nõudeid seoses järgmisega: vedajate ja transpordivahendite tunnustamine; teekonnalehtede kontroll; veetavate loomade seisundi kontroll; kontrollkäigud ja karistused.

Lisateavet rikkumiste kohta leiate ELi õigusaktide kohaldamise järelevalvet käsitlevatest aastaaruannetest, mis on avaldatud komisjoni veebisaidil: http://ec.europa.eu/eu_law/infringements/infringements_annual_report_en.htm

4. Kokkuvõte

Üldiselt rakendavad liikmesriigid ametlikku kontrollisüsteemi kogu toiduahela ulatuses hästi ning toiduohutust, loomade ja taimede tervist ning loomade heaolu käsitlevad nõuded on täidetud. Kuigi arenguruumi veel on, on kontrollivahendite ja -ressursside tõhus kasutamine ning kontrollitoimingute kavandamine, rakendamine ja koordineerimine kõigis sektorites paranenud.

Ametlik kontroll ja õiguslikud vahendid selle tõhususe optimeerimiseks on ELi toiduahela põhitegurid. Need võimaldavad pädevatel ametiasutustel teha riskipõhiseid kontrollitoiminguid ning tuvastada puudusi ja need õigeaegselt lahendada. Lisaks sellele annavad need pädevatele ametiasutustele sisuka ülevaate toiduohutuse ja tervishoiu olukorrast.

⁷ Euroopa Kohtu 23. aprilli 2009. aasta otsus kohtuasjas C-331/07.

⁸ Euroopa Kohtu 17. detsembri 2009. aasta otsus kohtuasjas C-248/08.

⁹ Euroopa Kohtu 10. septembri 2009. aasta otsus kohtuasjas C-416/07.

Liikmesriikide aruanded kinnitavad veel kord, et riiklikud pädevad ametiasutused võtavad oma ülesannet tõsiselt, ning komisjoni ekspertide auditiaruannetest selgub, et nad teevad seda üha kompetentsemalt.

Komisjoni kohapealsed eriauditid ja kõiki sektoreid hõlmavad üldised järelauditid on määrava tähtsusega käsitlemist vajavate puuduste tuvastamisel ja parandusmeetmete võtmise tagamisel.

Liikmesriikide kontrollitegevust täiendavad komisjoni auditiaruanded moodustavad usaldusväärse süsteemi, mille abil hinnata liikmeriikide kontrollisüsteemide tõhusust.

Selleks et anda piisav kinnitus ELi õigusaktide täitmise kohta, võtab komisjon vajaduse korral asjakohaseid meetmeid vajalike paranduste tegemiseks liikmesriikide ametliku kontrolli- ja auditisüsteemidesse.

LISA

LOETELU KOMISJONI KOOSTATUD JA AVALDATUD SEKTORiaruannetest TOIDUOHUTUSE,

LOOMATERVISHOIU JA LOOMADE HEAOLU NING TAIMETERVISE VALDKONDA KÄSITLEVATE ELI ÕIGUSAKTIDE RAKENDAMISE KOHTA

Aruanne	Õiguslik alus	Väljaanne
<i>Iga-aastane aruanne: mäletsejaliste kontroll ja testimine transmissiivse spongioosse entsefalopaatia (TSE) suhtes ELis</i>	Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22 mai 2001. aasta määruse (EÜ) nr 999/2001 (millega sätestatakse teatavate transmissiivsete spongioosete entsefalopaatiate vältimise, kontrolli ja likvideerimise eeskirjad) artikli 6 lõige 4	http://ec.europa.eu/food/food/biosafety/tse_bse/monitoring_annual_reports_en.htm
<i>Ülevaade: zoonooside suundumused ja allikad, zoonootilise toimega mõjurid ning toidust põhjustatud haiguspuhangud ELis</i>	Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. novembri 2003. aasta direktiiv 2003/99/EÜ (zoonooside ja zoonootilise toimega mõjurite seire kohta, millega muudetakse nõukogu otsust 90/424/EMÜ ja tühistatakse nõukogu direktiiv 92/117/EMÜ) artikli 9 lõige 2 <i>(tehtud ülesandeks EFSA-le, välja töötanud EFSA koostöös ECDCga)</i>	http://www.efsa.europa.eu/en/efsajournal/doc/2090.pdf
<i>Aastaruanne toidu- ja söödaalase kiirhoiatussüsteemi (RASFF) kohta</i>	Euroopa Parlamendi ja nõukogu 28. jaanuari 2002. aasta määruse (EÜ) nr 178/2002 (millega sätestatakse toidualaste õigusnormide üldised põhimõtted ja nõuded, asutatakse Euroopa Toiduohutusamet ja kehtestatakse toidu ohutusega seotud menetlused) artikkel 50	http://ec.europa.eu/food/food/rapidalert/rasff_publications_en.htm

Aruanne	Õiguslik alus	Väljaanne
<i>Iga-aastane kogu ELi hõlmav pestitsiidide jääkide jälgimise aruanne</i>	Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. veebruari 2005. aasta määruse (EÜ) nr 396/2005 (taimses ja loomses toidus ja söödas või nende pinnal esinevate pestitsiidide jääkide piirnormide ja nõukogu direktiivi 91/414/EMÜ muutmise kohta) artikkel 32 (tehtud ülesandeks EFSA-le)	http://ec.europa.eu/food/fvo/specialreports/pesticides_index_en.htm http://www.efsa.europa.eu/en/efsajournal/pub/1646.htm
<i>Iga-aastane aruanne toidu kiiritamise kohta</i>	Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. veebruari 1999. aasta direktiivi 1999/2/EÜ (ioniseeriva kiirgusega töödeldud toitu ja toidu koostisosasid käsitlevate liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise kohta) artikkel 7 lõige 3	http://ec.europa.eu/food/food/biosafety/irradiation/index_en.htm
<i>Komisjoni töödokument jääkide kontrollimise riiklike kavade rakendamise kohta liikmesriikides</i>	Nõukogu 29. aprilli 1996. aasta direktiivi 96/23/EÜ (millega nähakse ette teatavate ainete ja nende jääkide kontrollimise meetmed elusloomades ja loomsetes toodetes ning tunnistatakse kehtetuks direktiivid 85/358/EMÜ ja 86/469/EMÜ ning otsused 89/187/EMÜ ja 91/664/EMÜ) artikkel 8	http://ec.europa.eu/food/food/chemicalsafety/residues/control_en.htm

Aruanne	Õiguslik alus	Väljaanne
<p><i>Komisjoni iga-aastased aruanded kodu- ja metslindudel lindude gripi esinemise seire kohta liikmesriikides</i></p>	<p>Komisjoni otsuse 2006/875/EÜ artikli 19 lõige 1 ning komisjoni otsuse 2006/876/EÜ (millega kiidetakse heaks Bulgaaria ja Rumeenia esitatud loomahaiguste ja teatavate TSEde likvideerimise ja seire ning zoonooside ennetamise kavad aastaks 2007) artikli 9 lõige 1</p>	<p>http://ec.europa.eu/food/animal/diseases/controlmeasures/avian/eu_resp_surveillance_en.htm</p>
<p><i>Liikmesriikides haiguste likvideerimise kontrollimiseks loodud töörihma eksperdirühmade koosolekute aruanded (veiste brutselloosi, lammaste ja kitsede brutselloosi ja marutaudi alarühmad)</i></p>	<p>Töörühm loodi 2000. aastal vastavalt komisjoni valges raamatus kavandatud meetmetele.</p>	<p>http://ec.europa.eu/food/animal/diseases/eradication/taskforce_en.htm</p>

Aruanne	Õiguslik alus	Väljaanne
<p><i>Iga-aastane ülevaade liikmesriikide aruannetest isiklikuks tarbimiseks ettenähtud loomsete saaduste impordi kohta, mis annab ülevaate asjakohastest meetmetest, mis võeti määruses sätestatud nõuetest teatamiseks ja nende jõustamiseks ning asjaomastest tulemustest</i></p>	<p>Komisjoni määruse (EÜ) nr 206/2009 (milles käsitletakse isiklikuks tarbimiseks ettenähtud loomsete saaduste ühendusse toomist ja millega tunnistatakse kehtetuks komisjoni määruse (EÜ) nr 745/2004 artikli 5 lõige 1) artikli 7 lõige 1</p>	<p>http://ec.europa.eu/food/animal/animalproducts/personal_imports/sum_personal_imports_2005_2007_final.pdf</p>
<p><i>Loomade heaolu: transpordi määrus</i></p>	<p>Nõukogu määruse (EÜ) nr 1/2005, mis käsitleb loomade kaitset vedamise ja sellega seonduvate toimingute ajal ning millega muudetakse direktiive 64/432/EMÜ ja 93/119/EÜ ning määrust (EÜ) nr 1255/97, artikli 27 lõige 2</p>	<p>http://ec.europa.eu/food/animal/welfare/transport/inspections_reports_reg_1_2005_en.htm</p>